

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

DÖRDÜNCÜ DAİRE

HASAN CEYLAN – TÜRKİYE
(Başvuru no. 58398/00)

KARAR

STRAZBURG

23 Mayıs 2006

*Bu karar AİHS'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen şartlarda kesinlik kazanacaktır.
Ancak, şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.*

USUL

Dava, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, Hasan Ceylan ("başvuran") isimli Türk vatandaşı tarafından, 30 Mart 2000 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurudan (no. 58398/00) kaynaklanmaktadır.

OLAYLAR

DAVA OLAYLARI

Başvuran 1964 doğumludur ve İstanbul'da ikamet etmektedir.

9 Ekim 1994 tarihinde, başvuran, TKP-ML/TİKKO¹ isimli yasadışı bir örgüte üye olduğu şüphesiyle İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri tarafından yakalanmış ve gözaltına alınmıştır.

21 Ekim 1994 tarihinde, başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Hakimi huzuruna çıkarılmış; hakim başvuranın tutuklu yargılanmasına hükmetmiştir.

18 Kasım 1994 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, diğer on şüpheliyle birlikte başvurana yasadışı bir örgüte üye olmakla suçlayan bir iddianame sunmuştur. Cumhuriyet Savcısı, başvuranın Türk Ceza Kanunu'nun 168 § 2. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca yargılanmasını ve cezalandırılmasını talep etmiştir.

7 Aralık 1994 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başvuran hakkında cezai işlemler başlatılmıştır.

1 Şubat ve 24 Mart 1995 tarihlerinde yapılan duruşmaların sonunda birinci derece mahkemesi, başvurana isnat edilen suçun niteliği, delillerin durumu, tutuklu yargılanma kararının tarihi ve başvuranın mahkeme huzuruna çıkarılmamış olmasını gözönünde bulundurarak başvuranın tutuklu yargılanmasının devamını öngörmüştür.

15 Mayıs 1995 tarihinde, başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde ifade vermiş ve hakkındaki suçlamaları reddetmiştir. Yasadışı bir örgüte üye olmadığını ileri sürmüştür. Duruşma sonunda, mahkeme, başvurana isnat edilen suçun niteliği, kanıtların durumu ve tutuklu yargılama kararının verildiği tarihi göz önünde bulundurarak başvuranın tutuklu yargılanmasının devamına karar vermiştir.

30 Haziran 1995 tarihinde başvuranın temsilcisi İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nden başvuranın tutuksuz yargılanmasını talep etmiştir. Temsilci, K.T. isimli bir üçüncü şahsın yasadışı dokümanların bulunduğu bir çantayı başvuranın evinde bıraktığını ve bu belgeler nedeniyle şahsın yakalanarak yargılandığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda avukat, başvuranın Türk Ceza Kanunu'nun 168 § 2. maddesi uyarınca suçlanmasının yanlış olduğunu ve başvuranın ancak Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi uyarınca yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık yapmakla suçlanabileceğini ileri sürmüştür. Başvuranın avukatı son olarak başvuranın eylemlerinin Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesine göre suç teşkil etmediğini ve

¹ Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

gözetiminde tutulduğu sürenin uzun olması nedeniyle başvuranın serbest bırakılması gerektiğini savunmuştur. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, talebi reddetmiştir.

30 Haziran 1995 ile 7 Şubat 1997 tarihleri arasında birinci derece mahkemesi 12 duruşma daha gerçekleştirmiştir. Bu duruşmalar süresince başvuran ve temsilcisi yazılı ve sözlü ifade vererek tutuksuz yargılanma talebinde bulunmuşlardır. 30 Haziran 1995 tarihli ifadelerini yinelemişlerdir. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi her defasında talepleri reddetmiş ve kendisine isnat edilen suçun niteliği, delillerin durumu ve tutuklu yargılama kararının alındığı tarihi gözönünde bulundurarak başvuranın tutuklu yargılanmasının devamına hükmetmiştir.

7 Şubat 1997 tarihinde Cumhuriyet Savcısı'nın talebi üzerine İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuran ve diğer dört sanığın kararda Türk Ceza Kanunu'nun 168 § 2. maddesi yerine 168 § 1. maddesinin uygulanması ihtimaline ilişkin ek savunma vermelerini istemiştir. Duruşma sonunda mahkeme başvuranın tutuksuz yargılanma talebini bir kez daha reddetmiştir.

28 Mart 1997 tarihinde, başvuran, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi huzurunda ek savunmasını vermiştir. Aynı tarihte mahkeme başvuranın tutuksuz yargılanma talebini bir kez daha reddetmiştir.

24 Aralık 1999 tarihine kadar İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde onaltı duruşma daha yapılmıştır. Her duruşmanın sonunda mahkeme, kendisine isnat edilen suçun niteliği, delillerin durumu, dava dosyasının içeriği ve tutuklu yargılama süresini dikkate alarak başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

24 Aralık 1999 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi ve 3713 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca başvuranı yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık etmek suçundan mahkum etmiş ve onu 5 yıl hapis cezasına çarptırmış ve tutuklu bulunduğu süreyi dikkate alarak tahliyesine karar vermiştir.

Mahkeme, başvuranı TKP-ML/TİKKO üyesi olmaktan mahkum etmek için yeterli delil bulunmadığı sonucuna varmıştır.

HUKUK

I. AİHS'NİN 5 § 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, tutuklu yargılanma süresinin AİHS'nin ilgili kısmı aşağıda kaydedilen 5 § 3. maddesinde öngörülen “makul süre” kriterini aşmış olduğu hususunda şikayette bulunmuştur:

“Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullara uyarınca yakalanan veya tutulu durumda bulunan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır; kendisinin makul bir süre içinde yargılanmaya veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.”

A. Kabuledilebilirlik

AİHM, başvurunun AİHS'nin olay ve hukuk boyutunda ciddi hususları ortaya çıkardığı ve kararın esaslara ilişkin bir inceleme gerektirdiği kanaatindedir. Mahkeme, başvurunun

AİHS'nin 35 § 3. maddesi bağlamında dayanaktan yoksun olmadığı sonucuna varmıştır. Başvurunun kabuledilemez olduğuna dair başka dayanak bulunmamaktadır.

B. Esaslar

Hükümet, başvuranın tutuklanmasının, kendisinin suç işlediği şüphesine dair makul gerekçelerin varlığına dayandığını ve tutukluluk durumunun uzman yetkililer tarafından düzenli olarak, özel dikkatle, bahsedilen zaman diliminde yürürlükte olan kanunun getirdiği gerekliliklere uygun olacak şekilde gözden geçirildiğini ileri sürmüştür. Başvuranın sorumlu tutulduğu suçun ciddi nitelikte olduğu ve tutukluluk halinin devamının suça engel olmak ve toplumsal düzeni korumak için şart olduğunu ileri sürmüştür. Son olarak Hükümet, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başvuranın tutuklu yargılandığı süreyi göz önüne alarak verilen cezada indirime gittiğini ve başvuranın tutuklu kaldığı sürenin bütününün, başvuranla birlikte suçlanan kişi sayısı ve işlemlerin karmaşıklığı itibarıyla makul olduğunu belirtmiştir.

Başvuran bu görüşlere itiraz etmiştir. Özellikle dava dosyasına kendisi hakkında yeni delil girmemesi gerçeğine karşın, tutukluluk halinin uzatılması kararlarının basmakalıp gerekçelere dayandığını ifade etmiştir. Başvuran, Türk Ceza Kanunu'nun 169. maddesi altındaki hususların infazı durumunda hapiste yalnızca 3 yıl 9 ay kalacağını, ancak 5 yıldır tutuklu bulunduğunu iddia etmiştir.

AİHM sözkonusu bir davada sanığın tutuklu yargılanmasının, makul bir süreyi geçmemesini garanti etmenin öncelikle yerel adli makamların yükümlülüğü olduğunu yineler. Bu amaçla masumiyet karinesi ilkesine bağlı kalarak, kişisel özgürlüğe saygı kuralına uymamayı haklı çıkaran gerçek bir kamu yararı gereğinin mevcudiyetini destekleyen veya çürüten delilleri incelemeli ve bunları, serbest bırakılma başvurularına ilişkin kararlarında ortaya koymalıdır. Sözkonusu kararlarda belirtilen nedenler ve itirazlarında başvuranlar tarafından ortaya konan saptanmış gerçekler temel alındığında AİHM, AİHS'nin 5 § 3. maddesinin ihlal edilip edilmemiş olduğu hususunda bir karara varmalıdır (bkz. *Sevgin ve İnce – Türkiye*, no. 46262/99, 20 Eylül 2005, § 61).

Yakalanan kişinin bir suç işlemiş olduğuna ilişkin makul şüphenin bulunması, sürekli gözaltında tutma işleminin geçerliliği için ilk koşuldur ancak, belirli bir süre sonra yeterli olmamaktadır; AİHM bu durumda adli makamlarca öne sürülen diğer gerekçelerin, kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılmasını haklı çıkarmaya devam edip etmediğini tespit etmelidir (bkz., diğer içtihatlar arasında *Iljov – Bulgaristan*, no. 33977/96, § 77, 26 Temmuz 2001, ve *Labita – İtalya* [BD], no. 26772/95, §§ 152-153, ECHR 2000-IV).

Sözkonusu davada, AİHM göz önünde bulundurulması gereken sürenin, başvuranın polis tarafından gözaltına alındığı 9 Ekim 1994 tarihinde başlayıp birinci derece mahkemesi tarafından suçlu bulunduğu 24 Aralık 1999 tarihinde sona erdiğini belirtir. Buna göre tutukluluk hali takriben beş yıl iki ay on beş gün sürmüştür. Bu süre zarfında birinci derece mahkemesi, her duruşma sonunda kendi gerek görmesi veya başvuranın talebi üzerine başvuranın devam etmekte olan tutukluluk durumunu değerlendirmiştir. Ancak AİHM, dava dosyasındaki delillerden, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin “suçun niteliği ve delillerin durumu göz önünde bulundurularak” gibi değişmeyen, basmakalıp terimler kullanarak başvuranın tutuklu yargılanmasının devamına hükmettiğini belirtir.

AİHM, başvurana isnat edilen suçun ciddiyeti ve ilgili cezanın ağırlığını dikkate alır. Ancak, adaletten kaçma tehlikesinin sadece verilecek cezanın ağırlığı temelinde

değerlendirilemeyeceğini, böyle bir tehlikenin varlığını teyit eden veya bunun zayıf bir ihtimal olarak görünüp tutuklu yargılamayı haklı çıkaramayan ilgili başka birtakım ek unsurlara bakılarak tahlil edilmesi gerektiğini hatırlatır (bkz. *Muller – Fransa*, 17 Mart 1997 tarihli karar, *Raporlar* 1997 II, § 43, ve *Letellier – Fransa*, 26 Haziran 1991 tarihli karar, A Serisi no. 207, § 43). Bu bağlamda, AİHM, başvuranın tutuklu yargılama süresini uzatma kararlarında yerel mahkemenin yeterli sebebinin bulunmayışını kaydetmektedir.

Sonuç olarak genellikle “delillerin durumu” ifadesinin, suça işaret eden ciddi göstergelerin varlığı ve devamıyla ilgili bir etken olabilmesine rağmen, bu ifade sözkonusu davada, başvuranın şikayetçi olduğu tutukluluk süresini yalnız başına haklı çıkaramamaktadır (bkz. *Letellier*, yukarıda anılan; *Tomasi – Fransa*, 27 Ağustos 1992 tarihli karar, A Serisi no. 241-A; *Mansur – Türkiye*, 8 Haziran 1995, A Serisi no. 319-B, § 55; ve *Demirel*, yukarıda anılan, § 59).

Yukarıda kaydedilen değerlendirmeler başvuranın beş yıl iki ay süren yargılama öncesi tutukluluk halinin mahkemenin basmakalıp muhakeme şekli ile birlikte değerlendirildiğinde AİHM’nin makul süre kriterinin aşılmış olduğuna hükmedebilmesi için yeterlidir.

Bu nedenle AİHS’nin 5 § 3. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS’nin 41. maddesine göre:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollarının ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuran, 7,650 Yeni Türk Lirası (YTL) (yaklaşık 4,800 Euro) gelir kaybına karşılık maddi ve 15,000 YTL (yaklaşık 9,411 Euro) manevi tazminat talep etmiştir.

Hükümet bu iddialara itiraz etmiştir.

Başvuranın öne sürdüğü maddi tazminat talebi ile ilgili olarak AİHM, başvuranın bu iddiasını destekler herhangi bir makbuz veya belge sunamadığını belirtir. Bu sebeple AİHM talebi reddetmiştir.

Diğer taraftan, başvuranın uzun süren tutukluluk döneminde sıkıntı ve endişe gibi, yalnızca bir ihlal tespiti ile tam olarak tazmin edilemeyecek bir manevi zarara uğramış olduğunu kabul etmektedir. Eşitlik temelinde yaptığı değerlendirme sonucunda AİHM, başvurana 4,500 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. Mahkeme masrafları

Başvuran ayrıca AİHM’deki masraflar için toplam 5,800 YTL (yaklaşık 3,639 Euro) talep etmiştir. İddiasını desteklemek için, başvuran, temsilcisi tarafından hazırlanan bir

harcamalar listesi ve İstanbul Barolar Birliği'nin 2005 yılı için öngördüğü asgari ücretler listesini sunmuştur. Ancak herhangi bir makbuz veya fatura sunmamıştır.

Hükümet, başvuranın iddiasına itiraz etmiştir.

AİHM'nin içtihadına göre, başvuran, ancak masrafların gerçekten ve gerektiği için yapıldığı ve miktarın makul olduğu kanıtlanmış ise bunları geri almaya hak kazanmaktadır. Söz konusu davada elindeki bilgileri ve yukarıdaki ölçütleri göz önünde bulundurarak AİHM, Avrupa Konseyi'nden alınan 715 Euro adli yardım çıkarılmak üzere, 1,000 Euro ödenmesini uygun bulmaktadır.

C. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabuledilebilir olduğuna;
2. AİHS'nin 5 § 3. maddesinin ihlal edildiğine;
3. (a) Sorumlu Devlet'in başvurana, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme gününde geçerli olan kur üzerinden Yeni Türk Lirası'na çevrilerek:
 - (i) 4,500 Euro (dörtbinbeşyüz Euro) manevi tazminat,
 - (ii) mahkeme masrafları için 285 Euro (ikiyüzseksenbeş Euro);
 - (iii) bu miktarlar üzerine uygulanabilecek her türlü vergiyi ödemesine;
- (b) Yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak uygulanmasına;
4. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmının reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce hazırlanmış, AİHM İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddeleri uyarınca 23 Mayıs 2006 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Michael O'BOYLE
Yazı İşleri Müdürü

Nicolas BRATZA
Başkan